

**PLATA
FORMA
PER LA
LLENGUA**

L'ONG DEL CATALÀ.

ÉS NORMAL QUE S'OBLIGUI A RETOLAR EN CATALÀ?

**Anàlisi comparativa de legislacions de diversos països en
l'àmbit de la retolació comercial.**

Barcelona, desembre 2014

Introducció

En aquest informe presentem una breu anàlisi de la legislació lingüística sobre la retolació comercial en 12 comunitats lingüístiques de 9 estats diferents, que són comparables a la catalana (hi ha comunitats d'entre 50 mil a 10 milions de parlants). Mostrarem, de manera empírica, com la regulació de la llengua oficial i pròpia en aquest àmbit és plenament normal en totes les comunitats analitzades. L'objectiu és, doncs, aportar informació contrastada davant d'algunes argumentacions infundades i recurrents per part de certs sectors mediàtics i polítics, que pretenen frenar l'avenç de la legislació del català en la retolació comercial. Així mateix, caldrà tenir present les normatives i mesures lingüístiques de l'Estat espanyol, que inevitablement condicionen l'estat de protecció del català en aquest àmbit. En aquest sentit, cal dir que, en estudis anteriors, la Plataforma per la Llengua havia detectat, fins l'any 2009, com a mínim 300 disposicions¹ que imposen o fan un tractament clarament afavoridor del castellà respecte a les altres llengües pròpies de l'Estat en el sector empresarial. Concretament pel que fa a la retolació, s'havien trobat 16 entrades que obliguen al castellà.

El focus d'estudi, doncs, és tota normativa lingüística sobre retolació i cartellera a la via pública d'empreses privades que pugui afectar a un o més ítems com ara: rètols i cartells en els establiments oberts al públic, rètols de seccions, senyalitzacions, cartells d'ofertes, rètols de preu i informació del producte en exposició, taulells d'anuncis, horaris, etc.

¹ http://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/assets/1580/L_anomalia_ling_stica_espanyola_feb_2010_DEF.pdf

La legislació lingüística als territoris de parla catalana de l'Estat espanyol

Respecte a la normativa existent, a **Catalunya**, la **Llei 1/ 1998 de política lingüística** i la **Llei 22/ 2010 del Codi de Consum de Catalunya** estableixen que tant els rètols d'activitat (per exemple: joieria, restaurant, mobles, viatges...) com les llistes de preus i de serveis, les senyalitzacions, les indicacions, etc. (entrada i sortida, horaris, indicacions de seccions,...), i tota la resta de senyalització fixa han d'ésser com a mínim en català. Dins d'aquesta obligatorietat hi són inclosos els rètols d'informació del producte. Cal dir que l'obligatorietat no afecta el nom de l'establiment, sinó només al text d'identificació de l'activitat quan s'utilitza sol i no està emparat per la legislació de la propietat industrial.

En el cas del **País Valencià**, l'article 1 del Decret 145/1986 de la Generalitat Valenciana estableix l'obligació de retolar en català alguns aspectes molt concrets que poden afectar algunes empreses: es retolarà en valencià la senyalització de les autopistes, les carreteres, els camins, les estacions ferroviàries i d'autobusos, els ports comercials, els de refugi i els esportius, de les dependències i els serveis d'interès públic que depenen de la Generalitat Valenciana, de les entitats locals radicades a la Comunitat Valenciana i dels serveis que aquestes gestionen per concessió, a més de la retolació també en castellà quan pertocarà, **no hi ha una obligació que afecti als comerços. Així doncs, només afecten en casos concrets les disposicions estatals que imposen l'ús del castellà, però no hi ha obligacions pel que fa al català.**

Pel què fa a les **Illes Balears**, la Llei 11/2001 d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears (article 8), establia, de manera idèntica a la llei catalana de política lingüística, que la senyalització i retolació fixa dels establiments havia d'ésser com a mínim en català². Però aquesta llei va ser derogada l'octubre del 2014 pel Govern del PP. La nova llei que regula el comerç a les Illes Balears aprovada pel Govern de José Ramón Bauzá, **la Llei 11/2014, ha eliminat els drets lingüístics dels consumidors en relació a la llengua pròpia.**

Per últim, a la **Franja de Ponent**, no hi ha cap obligació pel que fa al **català**.

² Concretament, a l'article 8.3 d'aquesta llei s'establia que "La senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix i els documents d'oferta de serveis per als consumidors dels establiments oberts al públic han de ser redactats, almenys, en català. Aquesta norma no s'aplica a les marques, als noms comercials i als rètols emparats per la legislació de la propietat industrial".

Casos estudiats

Pel que fa a la selecció de comunitats lingüístiques comparables a la catalana, tenint en compte que el català és una llengua oficial amb 10'1 milions de parlants segons el darrer informe de l'Institut d'Estudis Catalans³, s'ha fet a partir dels criteris següents:

- llengües pròpies i oficials,
- de comunitats lingüístiques amb un nombre similar, o fins i tot inferior, de parlants respecte al català,
- d'estats o països de tradició democràtica.

Així, s'han escollit dotze comunitats lingüístiques, de 9 Estats diferents, per veure'n la legislació vigent en la retolació comercial.

Taula 1. Nombre de parlants de les dotze comunitats lingüístiques analitzades

Estat	Llengua pròpia i oficial	Parlants (només dins de l'estat)
Espanya	Català (Catalunya, Illes Balears, País Valencià, i Franja de Ponent)	10.100.000
Canadà	Francès (Quebec)	6.100.000
Finlàndia	Finès	4.797.000
Eslovàquia	Eslovac	4.590.000

³ Extret de: Xarxa CUSCAT, *Informe sobre la llengua catalana* (2013), Institut d'Estudis Catalans; Barcelona, 2013. Més informació a: <http://www.demolinguistica.cat/arxiu/web/informe/informe2013.pdf> [darrera consulta: desembre 2014]

Suïssa	Alemany	4.587.000
Lituània	Lituà	2.836.000
Eslovènia	Eslovè	1.672.000
Suïssa	Francès	1.469.000
Letònia	Letó	1.350.000
Estònia	Estonià	883.000
Suïssa	Italià	468.000
Finlàndia	Suec	291.000
Andorra	Català	63.000

Font: Elaboració pròpia a partir del *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)* [consultable a <http://www.demolinguistica.cat/arxiu/web/informe/informe2013.pdf>, darrer accés: desembre 2014] i les dades demolingüístiques extretes del web *l'Aménagement linguistique dans de monde* la Universitat de Laval del Quebec [consultable a www.tlfg.ulaval.ca/axl/, darrer accés: 10 desembre 2014].

Síntesi comparativa de legislacions sobre l'ús de la llengua pròpia en la retolació comercial

Taula 2. Lleis internacionals estatals o regionals que obliguen l'ús de la llengua pròpia i oficial en la retolació comercial

Estat	Llengua pròpia i oficial	Normativa oficial	Any d'aprovació de la Llei
Canadà	Francès (Quebec)	Llei de la Llengua Francesa (article 58)	1993
Finlàndia	Finès	Mesures polítiques i cobertura legal estatal. Hi ha una protecció garantida per les autoritats locals (en funció de si el municipi és bilingüe, monolingüe, o monolingüe amb una majoria finesa/sueca) i, pel què fa a la retolació de l'administració estatal, per la Llei de Llengua de Finlàndia 243/2003 (article 32)	diversos
Eslovàquia	Eslovac	Llei de la Llengua estatal de la República d'Eslovàquia (270/1995), (article 8.6)	1995
Suïssa	Alemany	Lleis cantonals	diversos
Lituània	Lituà	Llei de la Llengua de l'Estat (articles 17, 18 i 23) Llei de protecció del consumidor (articles 1.3 i 5)	1995
Eslovènia	Eslovè	Llei d'ús públic de la llengua eslovena (86/2004) (articles 18 i 20)	2004
Suïssa	Francès	Lleis cantonals	diversos
Letònia	Letó	La Llei de la Llengua Oficial de Letònia (article 21.4)	2000

Estònia	Estonià	Llei de la Llengua (article 16)	2011
Suïssa	Italià	Llei de les instal·lacions publicitàries (article 6)	2000
Finlàndia	Suec	Mesures polítiques i cobertura legal estatal. Hi ha una protecció garantida per les autoritats locals (en funció de si el municipi és bilingüe, monolingüe, o monolingüe amb una majoria finesa/sueca) i, pel què fa a la retolació de l'administració estatal, per la Llei de Llengua de Finlàndia 243/2003 (article 32)	diversos
Andorra	Català	La Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial (article 15)	2000

Taula 3. Legislacions que obliguen a l'ús de la llengua pròpia a la retolació comercial

Comunitat lingüística	Estat	Retolació fixa	Retolació no fixa	Permet l'ús d'altres llengües?	S'estableix una posició preferent per a la llengua pròpia?
Català a Catalunya	Espanya	Sí	No	Sí	No
Català a les Illes Balears	Espanya	No	No	-	-
Català al País Valencià	Espanya	No	No	-	-
Català a la Franja de Ponent	Espanya	No	No	-	-
Francès al Quebec	Canadà	Sí	Sí	Sí, però el govern pot establir el francès com a llengua d'ús exclusiva.	Sí
Finès	Finlàndia	Indirectament*	-	-	-

Català	Andorra	Sí	Sí	Sí	Sí
Eslovac	Eslovàquia	Sí	Sí	Sí	No, però específica que mai sigui un text més petit
Alemany	Suïssa	Indirectament*	-	-	-
Lituà	Lituània	Sí	Sí	Sí, però només en les llengües de les "organitzacions de comunitats ètniques"	No, però s'especifica que mai sigui un text més petit
Eslovè	Eslovènia	Sí	Sí	Sí	No
Francès	Suïssa	Indirectament*	-	-	-
Letó	Letònia	Sí	Sí	Sí, però de manera excepcional	No
Estonià	Estònia	Sí	Sí	Sí	Sí
Italià	Suïssa	Sí (en el cantó monolingüe de Ticino; i en el cantó trilingüe dels Grisons depèn de l'estatut lingüístic de cada municipalitat).	Depèn de la reglamentació cantonal	Depèn de la reglamentació cantonal	Depèn de la reglamentació cantonal
Suec	Finlàndia	Indirectament*	-	-	-

** Malgrat no sempre hi ha reglamentacions específiques, s'empra la llengua corresponent com a conseqüència del rang de reconeixement i cobertura legal general que estableix l'estat.*

Exemples gràfics de casos internacionals

Cartell en italià. Municipi de Gandria, al cantó de Ticino, a Suïssa.

Font: <http://www.travelwithachallenge.com/Switzerland-Discovering-Ticino.html>

El cantó suís de Ticino la majoria d'establiments comercials tenen la retolació en italià. La Llei cantonal de les instal·lacions publicitàries, que regula aquest àmbit, estableix que les senyalitzacions i gran part de la cartelleria comercial ha de ser en italià.

Cartell en romanx (perruqueria de senyores). Municipi d'Scuol, al cantó dels Grisons, a Suïssa.

Font: <http://www.swissinfo.ch/eng/on-the-trail-of-romansh/41268>

En els municipis del cantó trilingüe dels Grisons on el romanx (llengua d'uns 36 mil parlants en total) és una llengua parlada per gran part de la població, la major part dels cartells comercials són exclusivament en romanx, malgrat que la població també conegui altres llengües oficials.

Cartell en suec (floristeria). Municipi de Mariehamn, a les Illes Åland, a Finlàndia.

Font: <http://www.visitfinland.ru/article/eight-travel-tips-for-aland/>

A Finlàndia, les administracions garanteixen que en els municipis monolingües suecs (incloent el cas de les Illes Åland, d'on forma part la fotografia de més amunt), la llengua sueca ha de ser present en tota la retolació comercial.

**Cartell en francès (establiment de restauració i articles diversos).
Quebec**

Font: <http://keneckert.com/pictures/canada/canada.html>

Al Quebec, la retolació comercial ha de ser com a mínim en francès per llei, i en cas d'haver-hi altres llengües, el francès ha de ser sempre marcadament predominant.

Cartell en estonià (comerç de canvi de divises). Estònia

Font: http://www.virtualtourist.com/travel/Europe/Estonia/Tourist_Traps-Estonia-TG-C-1.html

A Estònia, la llei que regula els usos lingüístics en la retolació estableix l'obligatorietat d'utilitzar l'estonià en els cartells incloent els noms dels negocis, tot i que no hi inclou les marques comercials. En el cas de les marques comercials, la llei estableix que només la part d'identificació del tipus d'activitat, i dels béns o serveis oferts ha d'estar en estonià.

Cartell en lituà. Lituània.

www.shutterstock.com · 234780889

Font: <http://www.shutterstock.com/g/vilax>

A Lituània, dues lleis estableixen l'obligatorietat d'utilitzar la llengua pròpia i oficial en la retolació comercial exterior i interior: la Llei de llengua (1995) i la Llei de protecció del Consumidor (1994).

CONCLUSIONS

. 8 de les 12 comunitats lingüístiques analitzades mantenen reglamentacions específiques en l'àmbit de la retolació, vigents des de fa un període llarg de temps (les més antigues són de principis dels 90s), que obliguen al seu ús de forma generalitzada. Es tracta del francès al Quebec, l'eslovac a Eslovàquia, el lituà a Lituània, l'eslovè a Eslovènia, el letó a Letònia, l'estonià a Estònia, l'italià a Suïssa i el català a Andorra. Fins i tot en tres d'elles (francès al Quebec, estonià a Estònia i català a Andorra) s'obliga a fer-ne un ús preferent en cas d'emprar també altres llengües, que poden ser fins i tot àmpliament parlades al país en qüestió.

. Pel que fa al francès i l'alemany a Suïssa, i el suec i el finès a Finlàndia, no s'han trobat normatives específiques però sí que l'ús de la llengua pròpia està garantida a través de la plena cobertura legal i política d'aquestes llengües als respectius països. Per tant, podem confirmar que és plenament normal la legislació i mesures polítiques que regulen la llengua en l'etiquetatge en totes les comunitats lingüístiques comparables a la catalana.

. Si observem l'estat del català en aquest àmbit, distingim dos grups de territoris catalanoparlants dins de l'Estat espanyol: Catalunya, d'una banda, i les Illes Balears, el País Valencià i la Franja de Ponent, de l'altra. Així, Catalunya tindria una cobertura legal gairebé normalitzada en relació a les comunitats comparables estudiades, si no fos perquè no és obligatòria en la retolació no fixa. Pel que fa a les Illes Balears, el País Valencià i la Franja de Ponent, el català es trobaria en una situació d'absoluta desprotecció legal, sense cap legislació específica ni mesures polítiques que en garanteixin el seu ús de manera permanent. Així, cal tenir present que aquests tres territoris només estarien afectats per les disposicions estatals que imposen l'ús del castellà. Cal recordar que

en el cas de les Illes Balears, aquesta situació de desprotecció legal del català és molt recent, ja que l'anterior legislació (derogada pel Govern del Partit Popular el mes d'octubre del 2014) regulava l'ús de la llengua de manera idèntica a la llei catalana de política lingüística.

Bibliografia

- Diversos autors, ***Legislació lingüística comparada: retolació i publicitat a la via pública***, Consum Català; Barcelona, 2012.
- Xarxa CUSCAT, ***Informe sobre la llengua catalana (2013)***, Institut d'Estudis Catalans; Barcelona, 2013.

Webs consultades

- Directori d'articles ***Independence of Quebec - Resource Centre for the English-Speaking World:***

http://english.republiquelibre.org/The_principles_and_means_of_Qu%C3%A9bec%27s_language_policy#ancrage_71

- Institut d'Estudis Catalans

www.iec.cat

- Institut Europeu Universitari

www.eui.eu

- LECLERC, Jacques. ***Aménagement linguistique dans de monde***, Universitat de Laval del Quebec

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/>

- Ministeri de Cultura d'Eslovènia

www.arhiv.mk.gov.si/

- Ministeri d'Educació de Letònia

izm.izm.gov.lv

- Ministeri de Justícia d'Estònia

www.legaltext.ee

- *Web per a la gestió lingüística al Canadà [Site for the Language Management in Canada]*

www.slmc.uottawa.ca/?q=bi_finland_act